

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון תל"ה | פרשת קרח | תש"פ | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

פניני הלכה

האם מותר לנגב ידיו בשעה שמברך

א - אמרין בפסחים (ז): כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מן הטבילה דאכתי גברא לא חזי. **ופרש"י** דאכתי גברא לא חזי - כגון טבילת בעלי קרי דקיימא לן בבברכות (כ): שאסור בד"ת ובברכה וכו', ומשום האי טבילה תקנו בכל הטבילות ברכתן לבסוף. אולם **התוס'** שם (ד"ה על הטבילה) כתבו משמיה דר"ח בשם הגאון דדוקא בטבילת גר דלא חזי קודם טבילה דלא מצי למימר וציונו דאכתי נכרי הוא. אבל שאר חייבי טבילות כגון בעל קרי וכיוצא"ב מותר לברך וכו', אע"פ כן אומר ר"י דאין לגעור בנשים שמברכות אחר הטבילה כיון דאזכר טבילת גר דלא מצי לברך לא חילקו חכמים, וכן בנטיילת ידים לא חילקו בין נטיילה שאחר בית הכסא דלא מצי לברך קודם, ומיהו בנטיילה יש טעם אחר בלא אחר אחר נטיילה קודם הניגוב כדאמרין האוכל לחם בלד ניגוב ידים כאלו אוכל לחם טמא. ע"כ. וכיוצא"ב איתא **ברא"ש** שם (סי' יז). וע"פ דבריהם כתב **הטור** (סי' קמ"ח) - ולא יברך עד אחר הנטיילה, אע"ג דכל המצות מברכין עליהם קודם לעשייתן שאני הכא שפעמים אין ידיו נקיות ואינו יכול לברך קודם הילכך תקנו שלעולם יברך אח"כ. ועוד כיון דמברך קודם הניגוב הוי שפיר קודם לעשייתן שגם הניגוב הוא מן המצוה. **ובב"י** השיג עליו דלא הי"ל לכתוב לא יברך עד אחר הנטיילה, דלא משמע מהתוס' והרא"ש דבדוקא צריך לברך אחר הנטיילה אלא דמטעמים אלו נוהגים לברך אחר הנטיילה, אלא כך הי"ל לכתוב ומברך קודם נטיילה כדקיי"ל (סוכה לט). כל המצוות מברך עליהם קודם לעשייתן, ומיהו נהגו העולם לברך אחר נטיילה משום דלפעמים אין ידיו נקיות. **והרמב"ם** (פ"ו מהל' ברכות ה"ב) כ' סתם כל הנוטל ידיו מברך. **ור' ירוחם** (נתיב ח"ו קמ"ז): כי שראה לרבותיו נוהגים אחר שפשוף ידים מברכין קודם שיטלו עליהם מים שניים כיון שהם נקיות כבר, ולדברי כולם צריך לברך קודם הניגוב עכ"ל. **ובד"מ** (סי' ג) הביא דברי **הגהות אשר"י** (פ"ק דברכות ט"ז סי' י"ג פ"ק דחולין סי' ב) בשם **או"ז** (הל' נתיב סי' ע"ט) דבכל המצוות אם לא בירך קודם לעשייתם מברך אחריהם. ולדינא כתב **המהב"ר** (סי' קמ"ח סי' א) מברך קודם נטיילה שכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן, ונהגו שלא לברך עד אחר נטיילה משום דפעמים שאין ידיו נקיות, ומפני כך מברכין עליהם אחר שפשוף ידיו שכבר נקיות קודם שיטלו עליהם מים שניים. **והרמ"א** בהגהותיו כתב - גם יכול לברך קודם עליהם קודם, שגם הניגוב מן המצוה ומקרי עובר לעשייתן. ואם שכח לברך עד אחר ניגוב מברך אח"כ. מיהו למעשה מנהג העולם בין אצל בני ספרד ובין אצל בני אשכנז כדברי הרמ"א לברך קודם הניגוב. ודעת **ה"מ"א** (סי' ע"ב) דאם לא בירך אחר הניגוב תו לא יברך, אולם הכרעת **המשנ"ב** (סי' קמ"ח) דבדעתו יכול לברך אחר הניגוב. ודעת **פוסקי ספרד** (ועייין בן איש חי פרשת שמעני אות ז' וכה"ח לגר"ח סופר זצ"ל סי' קמ"ח סי' קמ"ח סי' קמ"ח) דאם לא בירך קודם הניגוב לא יברך אחריו דספק ברכות להקל. אלא יגע במקומות המכוסים שבגופו ויחזור ויטול ידיו ויברך. **ב - איתא בירושלמי** (ברכות פ"ב ה"ה) תנן הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית הרי אלו מברכין ברכה ראשונה וכוללן של ירושלים ושל ארץ וחותרין בשל ארץ, אבל אם היו עושין עמו בסעודתן או שהיה בעל הבית אוכל עמהן הרי אלו מברכין ד' ברכות. א"ר מנא זאת אומרת שאסור לעשות מלאכה בשעה שיברך, דלכן מה אנו אמרין יעשה מלאכה ויברך. [פ"י דאלי"כ הא יכולים לעשות מלאכתן ולברך]. ומצינו **בט"ז** (רס"י קצ"א) שהעתיק דברי הירושלמי וכתב - העתקתי זה כדי שלא תטעה לומר דוקא בשעת בהמ"ז אסרו בעשיית מלאכה ולא בשאר ברכות או תפילה, אלא דודאי גם בכל מילי דמצוה לא יעסקו בשיחה אחרת, ולא הזכירו זה כאן בהמ"ז אלא לתרץ קושיות, אבל בודאי בכל המצוות לא יעשה אותם ועוסק בדברים אחרים כי זה הוא מורה על עשייתו המצוה בלי כוונה אלא בדרך עראי ומקרה, וזה נכלל במאמר תורתנו (ויקרא כ"ו כ"א) ואם תלכו עמי

שמעתא אליבא דהלכתא

האם חולי קורונה שהתרפאו מברכים ברכת הגומל

א. ברכת הגומל. ב. החייבים לברך. ג. נוסח הברכה. ד. לפני עשרה. ה. נתרפא מחולי. ו. חולי עיניים (חולה שיבי"ס ולא נפל למשכב). ז. בזמנו שמצויות תרופות. ח. חלה בקורונה. ט. חלה מחמת פשיעה. י. מתי מברכים. יא. עד מתי מברכים. יב. לברך עבור אחרים.

א. ברכת הגומל

איתא **בברכות** (נד): אמר רב יהודה אמר רב ד' צריכין להודות יורדי הים הולכי מדברות ומי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוס בבית האסורים כו', מי שחלה ונתרפא וכתבי אולים מדרך פשע ומעונותיהם יתענו כל אכל תתעב נפשם וגו' ויזעקו אל ה' בצר להם וגו' ישלח דברו וירפאם וגו' יודו לה' חסדו, ע"כ. וכן הוא **בטשו"ע** (או"ח סי' ר"ט). וע"י **ברא"ש** (פי"ט סי' א) דברכת הגומל במקום תודה נתקנה. וע"י **מש"כ** בזה **החת"ס** (או"ח סי' נא), **המהר"ם שיק** (או"ח סי' כז ופח) **והאבנ"ז** (או"ח סי' לט). וע"י עוד **במ"א** (רס"י ר"ט) שברכה זו היא רשות ולא חובה. אולם **הפמ"ג** (שם) פלג עליו דחובה היא. **והגרש"א זצ"ל** (נשמו"א סי' ר"ט סי' ק"א) פסק כהמ"א.

ב. החייבים לברך

וכת' **האבודרהם** (עמי שמ) שיי"א שארבעה בלבד צריכין להודות, אבל אחרים שבירכו היא ברכה לבטלה. וכן פסק **ה"ר שם טוב פלכו** בשם **התוס'** דאלו הארבעה דוקא, והי"ה בכל מקום שמזכיר התלמוד מספר, ע"כ. אבל **הריב"ש** (סי' שלז) כת' דארבעה לאו דוקא, וע"כ אם נפל עליו כותל או ניצל מדרגתה שור וכיו"ב חייב לברך דלא הווכרו הארבעה בכתוב אלא מפני שהם מצוים בדרך מנהגו של עולם ברוב האנשים, וכ"ש הנעשה לו נס וניצול ממייתה עצמה, ע"כ. וע"י **בשו"ע** (סעי' ט) שהביא בדעה הראשונה כהריב"ש ובשם י"א כהאבודרהם, **והלב"ש** (שם) השמיט דעת האבודרהם. **והלחם חמודות** (שם אות ט ומבשרי י"ט סי' ק) תמה עליו אמאי השמיטו. אולם **הט"ז** (סי' ק) כתב שראה נוהגין הרבה כסברא ראשונה ומסתבר כן דכל סכנות נכללו בהולכי מדבר. וכן נקט **הא"ר** (אות ט) ושכ"כ **השלט"ג** (מג. אות ג) בשם **רי"א**. וכן פסק **המ"ב** (סי' ק לב) ושכן הוא המנהג. ודעת **הכה"ח** (אות נב) שאינו מברך.

ג. נוסח הברכה

ועיי"ש **בברכות** שאמרו מאי מברך אמר רב יהודה ברוך גומל חסדים טובים. אלא שגירסת **הרי"ף** (מג), **הרמב"ם** (פ"י ה"ח) **והרא"ש** (סי' א) מאי מברך הגומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב. וכת' **הב"י** (שם) דגירסת הני רבוותא עיקר ופירוש הברכה דאפי' לאותם שהם חייבים דהיינו שהם רשעים דתרגום (בראשית פ"ח פס' כ) רשע חייבא, עם כל זה גומל להם טובות, וגם אני כאי מהם שאע"פ שאינו הנון גמלני כל טוב. ועיי"ש **ברמב"ם** דהשומעים אומרים אשר גמלך כל טוב וכו'. וכן פסק **השו"ע** (סעי' ב).

ד. לפני עשרה

ואיתא **בברכות** (שם) אביי אמר צריך לאודויי קמי עשרה דכתיב וירוממוהו בקהל עם וגו', מר זוטרא אמר ותרין מינייהו רבנן שני' ובמושב זקנים יחללוהו. מתקיף לה רב אשי ואימא בי עשרה שאר עמא ותרי רבנן, קשיא, ע"כ.

ועיי"ש **בריי"ף** (שם) שפסק שצריך לאודויי באנפי עשרה כדאמר אביי, ותרי מינייהו רבנן כדאמר רב הונא. וכ"כ **הרמב"ם** (שם) **והסמ"ג** (עשין כז ברכת ההודאה קיד ע"א). **והתוס'** (נד: ד"ה ואימא) סוברים דבעינן עשרה ועוד תרי רבנן דהו"ל תריסר כיון דאותיבא לרב הונא ואסיקנא בקשיא. וע"י עוד **בבה"ל** (ד"ה ותרי) מש"כ בדעת **הרי"ף**. וכת' **המרדכי** (סי' ר"ב) ומיהו אי ליכא רבנן יברך. וע"י

בארחות חיים (הל' שני וחמישי אות כה) שנהגו להודות אחר קה"ת לפי שיש שם עשרה.

וכתב **הטור** (שם) שאם בירך אפי' בפחות מעשרה א"צ לחזור ולברך. ובאר **הב"י** (שם) שזו היא סברת עצמו דדייק מלישנא דגמרא, ואין הדיוק נראה בעיני דאדרבה לישנא דצריך משמע שיש עיכוב בדרך, וכן דעת **ה"ר יונה**, ע"כ.

וז"ל **השו"ע** (סעי' א) צריך לברך ברכה זו בפני י', ותרי מינייהו רבנן, ואם לא שכיחי רבנן, לא יניח מלברך, ונהגו לברך אחר קה"ת, לפי שיש שם י', ואם בירך בפחות מעשרה, י"א שיצא, וי"א שלא יצא, וטוב לחזור ולברך בפני י' בלא הזכרת שם ומלכות, ע"כ.

ה. נתרפא מחולי

וע"י **ברא"ש** (פי"ט סי' א) בשם **ה"ר יוסף** דהא דחולה שנתרפא צריך להודות היינו דוקא חולה שנפל למטה, אבל אם חש בראשו או במעיו א"צ לברך אבל בערוך משמע אפי' חש בראשו ובמעיו. וכן הביא **התוס'** (ד"ה ואימא). וכת' **הטור** (שם) שכ"כ **הראב"ד** דוקא במכה של חלל שיש בו סכנה.

ועיי"ש **בטור** (שם) שכת' בשם **הרמב"ם** שבכל חולי צריך להודות. וכת' **הב"י** (שם) שאין זה מבואר בדבריו אלא דממה ששינה הולכי מדברות האמור בגמ' וכת' במקומה בפרק י' (ה"ח) הולכי דרכים, משמע דבכל הולך דרך קאמר. ומינה למד הטור דחולה ונתרפא בכל חולי קא' ואפשר ד**הרמב"ן** גרסין בנו"ן שכ"כ **בתורת האדם** (שער המיחוש ענין הרפואה) דלאו דוקא בחולי שיבי"ס ולא במכה של חלל דוקא אלא כל שעלה למטה וירד צריך להודות שדומה כמי שהעלהו לגדרום לידון כדאיתא **בשבט** (כב): [פי' מעלות שעושין דיניים לשבת כשדנין]. וכ"כ **הרשב"א בתשובה** (ח"א סי' פב) וסיים דאין הפרש בין שיש לו מיחוש קבוע לבוא מזמן לזמן ובין שאינו קבוע, ואע"פ שנעשה לו נס פעמים רבות וניצל ממנו מן השמים רחמוהו ולא כן שעתא ושעתא מתרחיש ניסא, ע"כ. **ובמאירי** (שם) כת' דכל שעלה למטה וירד מברך כו', דכל חולי הוא בחזקת סכנה. **ובארחות חיים** (אות כד) כת' שבירושלמי משמע דאפי' חש בראשו או בעיניו צריך להודות, וכ"כ **בערוך**, ו**שהתוס'** חולקין דדוקא עלה למטה, ושכ"כ **הראב"ה**, עיי"ש.

וע"י **בשו"ע** (סעי' א) שפסק שבכל חולי צריך לברך, אפי' אינו חולי של סכנה, אלא כל שעלה למטה וירד, מפני שדומה כמי שהעלהו לגדרום לידון [פי' מעלות שעושין דיניים לשבת כשדנין], ואין הפרש בין שיש לו מיחוש קבוע ובא מזמן לזמן, ובין שאינו קבוע. וע"י **במ"א** (סי' ק) שאע"פ שפעמי' רבות נתרפא ממנו מ"מ לא בכל יומא מתרחיש ניסא, ע"כ. וכת' **המחצה"ש** דהיינו כדאמרין

בנדרים (מ"א) גדול הנס הנעשה לחולה, יותר מנס שנעשה לחנניה ומיאל ועזריה כו', ע"כ. **אולם הרמ"א** כת' דיי"א דאינו מברך רק על חולי שגיב"ס, כגון מכה של חלל וכן נוהגין באשכנז. וכת' **הט"ז** (סי' ה) אליבא דהרמ"א דה"ה בחולה שמוטל במטה יותר מגי' ימים כנ"ל דהא צריך לבקשת רחמים מאחרים כדאמר רבא עד ג' ימים טרוקו גלי כו', ע"כ. אולם **הבה"ל** (שם ד"ה כגון) דחה דברי הט"ז, עיי"ש.

והב"ח (אות ד) הסכים לשו"ע. **והמ"א** (סי' ח) כת' שכן נוהגים קצת. **והא"ר** (אות יג) כת' שכן עיקר, כי אף לה"ר יוסף כל שירד למטה מברך, והראב"ד הוא יחידאה. וכת' **המהרי"ל** דחולה קדחת צריך לברך, ע"כ. **והערוה"ש** (אות יא) כת' שהמנהג כהרמ"א. **והמ"ב** (סי' כח) הביא בשם **המגן גבורים** שכל שחלה בכל גופו שכינצ"ב מחללן עליו את השבת ע"י עו"ג מברך הגומל, וכעין זה כת' ג"כ **החיי"א** (ככלל סה אות ו), אך שכת' שמ"מ לא יברך אלא יברך נפל למטה לא פחות מג"א. ומ"מ אם חלה בחולי שיבי"ס אפי' בפחות מגי"א נמי צריך לברך, ע"כ. וככהחיי"א כת' **הבן איש חי** (פ"ר עקב אות ז). אולם דעת **האור לציון** (ח"ב אות מד) שמשתימת השו"ע משמע שאף אם חלה ונפל למשכב לרגע מברך. בפרט בחולה שיבי"ס, לכיו"ע א"צ שיפול למשכב ג"י, ע"כ.

ו. חולי עיניים (חולה שיבי"ס ולא נפל למשכב)

וע"י **בשו"ת שדה הארץ** (ח"ג או"ח סי' ז) שמנהג העולם הוא שלא לברך על מי שהיה חולה בעיניו אע"פ שהוא חולי שיבי"ס, כי מהשו"ע משמע שמברכים אם חלה ועלה למטה. וכן הוא **בעיקרי דינים** (או"ח סי' ו אות כד). והביאו **הארחות חיים** (סי' ר"ט סי' ק) וכן הוא **בבן איש חי** (שם). וע"י **בצ"א** (נכ"ס סי' טד) ועיי"ש חיי"ב סי' יח) שמ"מ אם עבר ניתוח עין לכיו"ע צריך לברך דהרי עלה למטה. ודעת **הגרש"א זצ"ל** (נשמו"א שם סי' ב) שלחיש עיכ"ר רפואה ח"ס) שהעובר פועלת ציתורו בלבד, ניתוח שבר וכדו' אף אם רק היה הרדמה מקומית מברך. אולם דעת **הגרש"א זצ"ל** (שם) שלא מברכים אלא בנייתוח תחת הרדמה כללית.

ז בזמננו שמצוינות תרופות

ולכאורה בזמננו ששכיח תרופות החרבה חוליים כגון שפעת, מחלת השושנה וכדו', אפיו שיש מהם שאם לא מטפלים בהם יש בהם סכנה, מ"מ כיון שיש להם תרופה אינם נחשבים כסכנה. וכן נראה שמנהג העולם שלא לברך עליהם. ואע"פ שה"ש (סי' ק) כת' לחלק בין ברכת הגומל לברכת שעשה לי נס שפסק ה**שו"ע** בסי' ר"ח (סי' ה) דלא יברך אא"כ ניצל ע"י נס מעל הטבע, דשאני ברכת הנס שניתקן בדבר שהוא חוץ לטבע לגמרי והכל מודים שאצבע אלקים היא, אבל הגומל הוא אע"פ שנעשה לו תשועה שאפשר דרך הטבע מ"מ הוא מחזיק טובה לו ית' ותולה בהשגחה, ע"כ, מ"מ י"ל דבכה"ג שדרכו של עולם שלא להחשיבו כסכנה לא מברכים. ושוב העירוני שכן פסק **בעל האג"מ** (מסורת מעשה ע"ה נז).

ה. חלה בקורונה

ויש לדון בענין חולי קורונה שהתפראו האם מברכים ברכה זו דהרי ברוב היא מחלה קלה ושיעור התמותה (ר"ל) הינו כ- 3% מהחולים. אלא שבקרב מבוגרים ואנשים הסובלים מפגיעה במערכת החיסון וכדו' הוא גבוה עד כ- 11%. ולעת עתה אין תרופה או חיסון לחולי זה. אמנם יש טיפול תומך.

ונראה שלשו"ע הנ"ל אם עלה למטה מחמת החולי צריך לברך, בפרט שאין תרופה לחולי. אלא שלהרמ"א י"ל דאע"פ ששייך בו סכנה מ"מ אם חלו במצב קל אינם מברכים, אבל אם חלו באופן שמחללין עליהן את השבת מברכים.

ט. חלה מחמת פשיעה

ואם נדבק בחולי מחמת פשיעה י"ל שאינו מברך. דיעו**י במנחת אלעזר** (ח"ד סי' מז) שנקט שאדם שהכניס עצמו לסכנה כדי להציל רכושו וניצול בדרך נס אינו מברך הגומל, כיון שאין ראוי לעשות נס מחמת מעשה שהוא כיון שנעשה נגד רצון ה'. וכסברא זו כת' **המנח"י** (ח"ב סי' מז). ו**נבשכיל עבדי** (ח"ב סי' ז וע"י ח"י סי' טו) כת' דברכה זו לא שייכת אלא בחולי שבא לו בידי שמים שאז שייך לומר דהוא בא מכח חטאיו וראוי לברך לה' שגמלו חסד שלא שילם לו כרוב פשעיו כמבואר **במהר"ם מינץ** (סי' יד), משא"כ בחולי שבא מחמת שלא שמר את גופו כראוי. ועיי"ש שהביא ראייה לדבריו **מהמחז"ב** (סי' רט) שכת' שמברכים דוקא על צרה החלה לאדם בעל כרחו ושלא מדעתו ונעשה לו נס, אבל בדבר שהוא בצניו ה' לעשותו כגון עקידת יצחק או כשכח אינו חייב לברך, ע"כ. והנה **חיים** (ח"ג סי' ג) כת' שבכה"ג מברך, והביא ראייה מהמחז"ב הנ"ל לאידך גיסא דדוקא אם נכנס בסכנה מחמת צניו אינו מברך משא"כ במקום שנכנס בסכנה ע"ד עצמו. והביאו **הכה"ח** (שם אות מח). ועכ"פ מידי ספקא לא יצאנו והוי סב"ל. וע"כ אם נדבק בחולי מחמת פשיעה אינו מברך ברכה זו. וכן פסק ה**צ"ח** (ח"י סי' כה פ"ב).

י. בתי מברכים

וע"י **מנחת זקנים** (סי' ט) שכת' שאין לברך עד שיצא מהצרה לגמרי, וכן בחולה עד שיחזור לבוריו לגמרי וכמאר **במכילתא** (פ"ר משפטים פרשה ה') דכ"ז שאינו הולך על בוריו עדיין הוא בספק סכנה, וא"כ לענין ברכת הגומל אין הטובה שלימה. והביאו **הא"ר** (אות א) וכן פסק ה**גר"ז** (פסקי הסיידור פ"ג אות ה). וכ"כ **בא"ב בוטשאטש** מהדו"ק (שם) אלא שבמהדו"ת לא הכריע. וכן משמע מהמ"ב (שם סי' ב) שכת' שמברך אחר שנתרפא והולך כבר על בוריו.

אלא דיש לדון כשתרפא לגמרי ויצא מהסכנה אלא שהמחלה שאינה רושם בגופו לזמן ממושך, כמו שמצוי בחולי קורונה שאחר שהתרפאו רבים עדיין סובלים ממנה ממערכות שונות. ומסתבר דבכה"ג מברך כי יצא מהסכנה לגמרי. שו"ר **בשבט הלוי** (ח"ד סי' קנב ד"ה ולדודי) שכתב שנראה שאם התרפא ויכל לרדת ממטותיו לא יצא מעצם הסכנה, אפי' אם צריך עוד איזה טיפול כי עדיין נשאר לו רושם מהמחלה, יברך ברכת הגומל כי עכשיו נעשה לו טובה ונס מן השמים, ע"כ. ולפי דבריו ק"ו ב"ד שמברך כי יצא לגמרי מהמחלה אלא שיש עדיין רושם ממנה. ו**הדברי יציב** (נתיבות סי' פ) נקט שאינו מברך עד שיבריא לגמרי ולא ירגיש שום חולשה מהמחלה. ונראה שיודה במקום שהסכנה ודאי חלפה כמו ב"ד.

יא. עך מתי מברכים

כתב ה**טור** (שם) שאם איחר מלברך יש לו תשלום לברך כל זמן שירצה. אבל ה**ב"י** (שם) כת' בשם **הארוחות חיים** בשם **הרמב"ן** דעד שלשה ימים מברכין. ואני מצאתי כתוב דטעמא מדאמרין **בעירובין** (הב"י). הבא מן הדרך לא יתפלל עד שלשה ימים נראה דעד שלשה ימים קרוי בא מן הדרך ועוד מצאתי כתוב **שהרשב"א** קיבל מה"ר **יונה** דעד חמשה ימים יכול לברך, ע"כ. וע"י **בשו"ע** (סי' ט) שאם איחר, יש לו תשלומין לברך כל זמן שירצה, ונכון שלא לאחר שלשה ימים. וכת' ה**ערוה"ש** (אות ז) שאם הפליג זמן רב עד שנשכח העניין אין לו לברך, ע"כ.

ויעו"י **בא"ר** (אות ב) בשם **הנה"ג** (הנה"י) ד"ברך אפ"י ביום דליכא ס"ת, כדי שלא יתאחר יותר מג"י. וכן נקט ה**מ"ב** (סי' ג). אלא דעיי"ש (סי' ה) בשם הלכות הרא"ה שע"מ לברכה ב"י ימתין עד ג"י. אלא שכמדומה שמנהג הפשוט להמתין בכל גוונא ליום שיש בו ס"ת. וכן מבואר **בשערי אפרים** (ש"ד אות כז) כי יש טורח לחזור אחר עשרה ולאוספת תוך ביתו וכיון שיש לה תשלומין, לכן מאחרין אותה עד שהולך לבהכ"נ ועולה לתורה, ע"כ.

יב. לברך עבור אחרים

איתא **בברכות** (שם) רב יהודה חלש ואתפח על לגביה רב חנא בגדתאה ורבנן, אמרי ליה בריך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא, א"ל פטרתון יתי מלאודווי כו', והא איהו לא קא מודה, לא צריך דעני בתרייהו אמן, ע"כ. ולמד מכאן ה**טור** (שם) שא"י יכול לברך עבור חברו אפ"י אינו חייב לברך בעצמו, ולא חשיב ברכה לבטלה כיון שהם לא נתחייבו בה, שהם נתנו שבח והודאה למקום כדרך עניו שמשבחים למקום על הטובה שזומנין להם, ע"כ. וכן ה**שלט"ג** (מג. ברי"ף אות ה) כת' בשם **ריא"ז** (ברכות פ"ט ה"א אות ה) דנ"ר שאם רצה אדם לברך הגומל על אוהבו ועל קרובו שהוא כואב עליו הרשות בידו, ע"כ. והביאו **הדרי"מ** (אות א). ו**הב"י** (שם) כת' שיש ללמוד מזה על מה שנוהגים קצת אנשים שכשילודות נשותיהם עומדים ומברכים ברכת הגומל דלאו ברכה לבטלה היא, אבל ה**רשב"א** (נד. ד"ה הרוואה) כת' דאע"ג דבעיא היא **בירושלמי** (ברכות פ"ט ה"א) מהו לברך אניסא דרביה ולא פשטוה, איכא למיפשטה מהא דרב חנא בגדתאה דרבנן לא בריכו על רפואת רב יהודה אלא לפי שהיה רבם, וכ"כ ה"ר **מנוח** (ספר המנוחה פ"י ה"ט). ולפי דבריהם אין ללמוד משם למי שאינו רבו אע"פ שהוא חביב עליו כגופו שיברך על רפואתו. ומ"מ מצאתי לה"ר **מנוח** (שם) שכת' אלא אחרים אין צריכים ומסתברא דאית להו תועלתם בהצלתם שמברכין, ע"כ. וכת' ה**ב"י** דלענין הלכה כיון דלדברי הכל אינו חייב לברך לא יברך, ואם בירך גוערין בו דדילמא ברכה לבטלה היא.

ובשו"ע (סי' ז) כת' שאם בירך אחר ואמר: בא"י אמ"ה אשר גמלך כל טוב, וענה אמן, יצא. וכתב ה**מ"א** (סי' ה) שמשמע דס"ל דכל מי ששמח בו ורשאי לברך, וכ"ש על אשתו שילדה, דלא כמ"ש בב"י, ע"כ. אבל **בא"ר** (אות ה) כת' שהעיקר הוא כדברי ה**ב"י** שזולתו בן או תלמיד אינם רשאים לברך, וכ"כ **בעלות תמיד** שכן דעת רוב הפוסקים. ומ"מ עיי"ש **בא"ר** (אות י) דכת' דבעל לאשתו יכול לברך דזהו יש לסמוך על הפוסקים דמברכין דאשתו כגופו, ע"כ.

וע"י **במ"ב** (סי' יז) שכת' שעל אשתו שהיא כגופו כ"ש שרשאי לברך ומהו נוהגים קצת אנשים שכשילודות נשותיהם וחוזרות לבורין עומדים ומברכים ברכת הגומל וכשהיא תענה אמן על ברכתו יוצאת בזה, ואם בירך שלא בפניה יאמר שגמל לאשתי כל טוב ואם הוא מברך על אביו [או רבו] יאמר בא"י אמ"ה שגמל לאבי [או לרבן] כל טוב ואם בפניו יאמר שגמלך כל טוב, ע"כ. וע"י **בה"ל** (ד"ה ואין זה) שפקפק על דין זה כי לא מצינו ברכה שאינו מחויב כלל ואפ"ה רשאי לברך (פרט כשמברך מחמת אביו או רבו, עיי"ש). ו**הכה"ח** (אות כז) כת' שנוהגים שלא לברך עבור אחרים. ודעת **בעל האג"מ** (שם) שלא נהגו לברך עבור אביו או רבו.

מסקנא דדינא

א'. מי שחלה ונתרפא מברך ברכת הגומל. ב' לדעת השו"ע אפ"י חלה בחולי שאין בו סכנה שמחמתו נפל למשכב והתרפא מברך, ואף אם חלה ונפל למשכב לזמן קצר. וי"א שלא יברך אלא אם נפל למטה ג' ימים אא"כ הוא חולי שיש בו סכנה שבאופן זה אף בפחות משלשה ימים מברך. אולם לדעת הרמ"א אינו מברך רק על חולי שיב"ס אף אם חלה פחות משלשה ימים. וכן נוהגים רוב בני אשכנז. ג' אם חלה בחולי מחמת פשיעה כגון שנדבק מאחרים מחוסר זהירות אינו מברך ברכה זו. ד' בזמננו ששכיח תרופות החרבה מחלות כגון לשפעת, לושונה וכדו', אפ"י שיש מהם שאם לא מטפלים בהם יש משום סכנה, מ"מ כיון שיש להם תרופה ובעניי נחשבים כסכנה כלה מנהגם של מברכים עליהם. ה' מי שחלה בקורונה להשו"ע אין נפל למשכב מחמת החולי צריך לברך. ו**הרמ"א** אע"פ ששייך בו סכנה מ"מ אם חלה במצב קל אינו מברך, אבל אם חלה באופן שמחללין עליו את השבת מברך. ו' אין לברך ברכה זו עד שיצא מהסכנה לגמרי. ואחר שיצא מהסכנה אף אם עדיין יש רושם מהמחלה מברך. ועל כן חולה קורונה אחר שהתרפא ויצא לגמרי מסכנה, אף אם עדיין סובל מחולשה וכדו', מברך.

בקרי וכו', ואפ"י עוסק במצוה זו ועוסק במצוה אחרת עמה אינו נכון כי אחד מבטל חבירו. עכ"ד.

וכבר הקשה **הפמ"ג** (משב"ז סי' א) מהג"מ בברכות (טו) דהאומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך, ואמרין להם ב"ה אומרים עוסקין במלאכתן וקורין, וכ"כ **הרמב"ם** (ק"ש פ"ב ה"ד) דאפ"י בבע"ה ב, וכן פסק המחבר (סי' סג סי' ט) (ד"ק בפרשה ראשונה צריך להתבטל ממלאכתו). וצ"ע. ואף אם נאמר דפרשה ראשונה דין תורה לאחד, מ"מ למה יגרע ממצוות דרבנן. ואפשר דכלימוד תורה חשיב ושרי לעסוק במלאכתו בעת ללימוד תורה, ודוקא בעוסק במצוה לבד מדברי תורה אסור לעסוק במלאכה. עכ"ד.

ואף **המשנ"ב** בסי' ס"ג (סי' ק"ט) כתב דמשמע מדברי המחבר דאחר פרשה ראשונה מותר לעסוק במלאכתו אפ"י בברכות קריאת שמע, וכן מבואר בהדיא בסי' ס"ו בב"י. ועיין לקמן סי' קצ"א בטי"ז סי' א'. וצ"ע. דאלא דמ"מ בסי' קצ"א סי' ה' העתיק לדינא דברי ה"ט"ז דאין לעשות שום מלאכה או אפ"י תשמיש קל ואפ"י לעיין בדברי תורה בין בברכת המזון ובין שעוסק בתפילה או באיזו ברכה אחרת.

ג - ובמצוה **בחסד לאנשים** (סי' ק"ח אות ג) שכתב - ולא יברך בהיותו מנגב ידיו כמנהג המון העם, שהרי אסור לעשות שום עסק אפילו כל דהו בשעה שמברך. והובאו דבריו **בבן איש חי** (ש"ר שמיני אות ז) ועוד יוסף חי ויצא ס"ב). וכיוצ"ב בתם **בכף החיים** (לר"ח פלאני - סי' כ"ב אות ד) - יברך קודם הניגוב ולא יהיה נוגב ומברך. ע"כ. [אך לא נתפרש בדבריו בהדיא דהוא מחמת עשיית מלאכה בשעת הניגוב. ואפשר דטעמא אחרתא אסורא].

אולם מצינו **בקינור של"ה** (דף ע"ב ע"ב) שכתב - ולעולם צריך לברך על נטילת ידים אחר הנטילה קודם הניגוב או בשעת הניגוב שגם הניגוב מן המצוה.

וביפה ללב (ח"א אות ט) כתב להעיר עוד מלשון המחבר בסי' קס"ה ס"א - העושה צרכיו ורוצה לאכול יטול שתי פעמים וכו', ואם אינו רוצה ליטול אלא פעם אחת, לאחר ששפך פעם אחת על ידיו ומשפף יברך אשר יצר, ואח"כ **בשעת הניגוב** יברך על נטילת ידיים. ע"כ. ועייש דהעלה לדינא דשפיר יכול לברך בשעת הניגוב. ומה דאסור לעשות שום עסק בשעה שמברך היינו כשהוא עסוק בעסק של חולין ודבר רשות לא שהוא עסוק במצווה עצמה דעסיק ביה.

וכיוצ"ב מצינו בשו"ת **שלמת חיים** (הנתי"ח סי' קנ"ז) דנשאל **הגר"ח זוננפלד זצ"ל** על ברכת על נטילת ידים בשעת הניגוב מדברי ה"ט"ז הנזכרים, והשיב דמבואר באו"ה סי' קנ"ח ס"ב שגם הניגוב שייך למצוה ע"י הגמ' בסוטה ד, ופשיטא דאין בזה קפידא. [ועיי' **בהליכ"ש** תפילה פ"ב דבר הלכה אות ט' ובאורחות הלכה]. ובאורחות רבינו (הנתי"ח ח"א עמ' י"ג) העיד **דהגאון רבי ישראל קנייבסקי זצ"ל** בדרך כלל איתא מנגב ידיו ויושב ומברך דברכת אשר יצר, ופעמים ראותיו שמברך בשעת הניגוב, וכן בברכת על נטילת ידים לסעודה איתו מברך בשעת הניגוב. ומשמיה **דהגר"ח ק שליט"א** הביא **שהחז"א זצ"ל** כשיצא מבה"כ ונטל ידיו כמה פעמים ראהו שמנגב ידיו בשעה שמברך.

העולה לדינא - נח' הפוסקים אם מותר לנגב ידיו בשעה שמברך, אף בכ"ג שהניגוב הוא חלק מן המצווה כגון אחר נטילת ידיים. ומ"מ יקפיד שלא יסיח דעתו ממצוה זו.

פניני מוסר

עניני שבת קודש

זכירת השבת בימי השבוע (ד)

זכירת השבת ע"י לימוד הלכות שבת - יוכן הוא אומר וכו' את יום השבת לקדשו יכול בלבד, כשהוא אומר שמור, הרי שמירת לב אמורה, הא מה אני מקיים זכור, שתהי' שונה בפ"ך. [תורת כהנים בחוקות, א] - "שתהא שונה בפ"ך. פי' הלכות שבת". (פירוש הראב"ד, ור"ש משאנץ שם)

- יושמעתני על גדול הדור אחד שהיה לומד עם תלמידיו בכל יום שיעור הקבוע לו היה מכוין להזכיר בתוכו קצת מעניני שבת כדי לקיים מצות זכור". (שם)

עולם הלח"ח, ח"א פרק ד'

קיום מצות זכור ע"י שימת לב למלאכת **שיבות החול** - יוכון לזכור כשיעשה מלאכה בחול, והוא דבר שאסור לעשות בשבת וקרוב הדבר להכשל בו ח"ו בשבת, פי' הוא מהדברים שאינם נוהגים בו כל כך, שיזכור זה בפיו שיש בשבת איסור אם עשה זה, ובזה מקיים בחול מצות עשה של זכור את יום השבת". (מרגליותא טבא אות ל, נדפס בסוף ספר אהבת חסד)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבעמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון - טל': *6761 יש להקיש 3-3-1 שלווחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" - יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. הניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעתא עמיקתא

הגליון נתרם בעילום שם להצלחת התורם ומשפחתו - לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

© שמעתא עמיקתא - להפצת הגליון במקום מגוריהם או לימודכם נא לשלוח בקשה לדוא"ר: Amikta571@gmail.com

